

حسن چوں عشق چو در بند حیا می بینم
 چشم هر حلقه که در زلف رسامی بینم
 کس ندید است و مباردا که بید گاست
 دل چوں سنگ بتان آب و آتش و آذر
 هر تن سنگ شدم داغ چسب می باید
 داغ ناکامی دل تیر سپر میگرد
 بنگهت گلشن امید کجا رفت کجا
 بے سرو پا فی من نیز بجائے برساں
 چیں به پیشانی و لب پر ز تبسم چه بود
 کس ندید است بے سوزش عشقت ایجان

دلخراش است بے ناله زارت عشق

در سخن گر چه ترا هر زه درامی بینم

کینه تو به که در جان وفا می بینم
 خوب رویان جهان را همه دیدم اما
 یاس و امید هم فوج کشیها دارند
 جلوه پردازی تو گر چه پس پرده بود
 سر و مهری بت من چه اثر کرد به من

چشم جانان و لبش نه وامی بینم
 در تماشا شائے زخت رو بقامی بینم
 آنچه از دید و مشتاق شامی بینم
 گر گویم که درین شیشه چهامی بینم
 بوفاداری خود از تو جفا می بینم
 در کف خویش چشمشیر و عامی بینم
 مشت خاکیت که در راه صبا می بینم
 ایکه محتاج درت شاه و گدای می بینم
 هر دم اے شوخ ترا تازه آدمی بینم
 جلوه حسن ترا در همه حسامی بینم

گل این فتنه بدامان هوا می بینم
 خوبی و ناز و ادا از ان شامی بینم
 این دل تنگ چه میدان وفامی بینم
 عالمی را همه حسیران بقامی بینم
 دل تنور سے شد و طوفان کجای می بینم

ایں قدر بہت کہ احسانِ جہامی بہیم
 بہر خود آں ہمہ سامانِ قضا می بہیم
 کوئے دعا می بہیم
 روئے بتان من زائد

منتِ لطف و کرم بر سر شیدا کی نسبت
 گرا دامی نہ کنی وعدہ بسیار بزود
 دور اندیش چو باز بیکر چرخ است کنوں
 تو خدا نبی روئے بتان من زائد

تا آنکہ بخوش آیم و با یار شینم
 در باد یہ خوشحال بگلزار شینم
 در شوق کفِ پائے تو ہموار شینم
 در پائے گل تازہ بے خار شینم
 فانیع ہمہ زیں سجدہ و زتار شینم
 چوں نالہ دمے بر منتقار شینم
 ز بہار زدا نم کہ چو مفت دار شینم
 خواہم کہ در گرا دل بیدار شینم
 بیکار شینم ہمہ در کار شینم
 در شوق نگاہ تو کہ شتار شینم

آسود گردم نہ ز رفتار شینم
 از کوئے تو با ویدہ خونبار شینم
 من سرمد و بہر ش قدم چشم دریں راہ
 عند شکر کہ زیں داغ کہ زو بر سر من یاک
 آں زلف گرہ گیر مرا شستہ جاں شد
 عمریت کہ داغ دل غم گشتہ خوشم
 در کوئے تو چوں با و ہوا تند بود آہ
 دار فکیم خواب شد و کیت معبوس
 روئے دل خود کرد و جہاں سوتو کرم
 رفتن نتوانم بسر ساقی و ساغر

مانند نفس گرم رہش عشق چو شتم

یک دم نبود پیش چو بسیار نشینم
 زتم که در اں کوئے سبکسار نشینم
 بیکار نشستن بدیش گر چه فضولی است
 از غیب مگر عقده کارم بکشاید
 با گرد خدایت برسد شور قیامت
 از عشق و وفا با که نمودم بد را و
 حرفی نکم گوش و نگوم سخن آه
 خواهم که ترا آینه دل بسنمایم
 در کوئے تو چون بادل دارفته خود
 سی پاره دل در غل و بیخ نکوم
 زنگار شود جوشن آینه ام ای کاش
 هر لحظه بزمش که بود رزم گر عشق

هر لحظه بزمش که بود رزم گر عشق

آساں روم و آه چه دشوار نشینم

بیزار چہ از دور و دیوار نشینم
 غیر از دل خود با که بگفتار نشینم
 گر بر روی تو ہم شب تار نشینم
 ناچار در اں کوئے بصدور نشینم
 در خانہ خود بے تو اگر یار نشینم
 ہمدرد خود اے آہ ندیدم چو کس را
 انگشت نما میکند مشعل آہ ہم
 بر خیز و بروی شوم گر چه زہر سو

چوں جز بحیالت نروم من چه تفاوت
 از شرم حجاب تو اگر دیده بستم
 بر تو سن شوق تو درین راه خطرناک
 این است فروغ من مهجور که شب
 راز تو شد صیحت مفاصی که در آنجا
 عشق است مرا پیشه هوس شیوه انجبار

بیپوده بے گشته ام ای عشق بہر سو

زین پس بدر حیدر کار نشینم

گشتم ز ہنر بیکہ گرانبار نشینم
 از جور و جہائے تو کہ رفتن نخواستم
 سودائے تو جایکہ باشد نبود آہ
 کارین دارفتہ سر وصل تو باشد
 سرگشتہ شوقم نہ نشینم چو نشینم
 از قصد غذا ہم چو بود کرد آئی
 لے غیرت سر شہید کوثر ز لب خویش
 مشتاقی ویدار مرا مانع رفتار
 عمریت کہ رفتم ز دولت ہمچو ترسم

در بزم تو گر اندک و بسیار نشینم
 صد شکر کہ در گلشن دیدار نشینم
 چوں رفت مرا طاقت ز قمار نشینم
 چوں شمع ز سوز دل خود زار نشینم
 فارغ ہمزرا اندیشہ اظہار نشینم
 در زمرہ کفار چه دیدار نشینم

یوسف نضر و ششم سر بازار نشینم
 در بند و فائے تو گرفتار نشینم
 در آتش این گرمی بازار نشینم
 ہر جا کہ نشینم بسر و کار نشینم
 بز خاک رہ آں بت عیار نشینم
 بجایم تو بر خانہ گنہگار نشینم
 در یاب کہ بس تشنہ دیدار نشینم
 خیرم چو ازین در پس دیوار نشینم
 تاکہ بدرت شوخ دل آزار نشینم

ز گینبی طبع خوش اطفال نمایم چوں لاله که در دامن کبهار شبنم
 نازم که گل محسّرین این خارے من شد

تا عشق دریں بزم چو گلزار شبنم

در صومعه بنشینم و میخوار شبنم

گر صلح کنم پیشه بگلزار شبنم

در شوق نگاه تو که هستی بار شبنم

زین ضعف بستر تا دم دیدار شبنم

در عشق لب چیم تو بیسهار شبنم

چوں منتظر وعده واقف ار شبنم

لے ماه چه شبها که نه بیدار شبنم

هر جا که روم بادل افکار شبنم

هرگز نه جدا از تو دمی یار شبنم

تکلیف مراد که زوادار شبنم

از چشم تو ساقی نه بانکار شبنم

دنیا همه در رخ شده زین جوش خلافت

از جان نروم هیچ بصد عشوه دنیا

مهر رخ تو کشته ز هر ذره نمایاں

همدروم کسیت بجز ذات مسجیا

در خواب تغافل که تو داری چه نماید

روشن ز رخسار برج که ام است اندام

عیش و گراں را بکنم از چه منغص

از جان خود و جمله جهاں بگذرم اما

فرمان تو بر جان من خسته روان است

با عشق سخنداں که دهد ادبیاں ا

بنشینم و باد فترا شعار شبنم

بنشینم و چوں صورت دیوار شبنم

هر جا که نشینم پے ایشار شبنم

با طبع چو یوسف سر بازار شبنم

هر خار دریں دشت شود شده بونم

بازست مرادیدہ براہِ نوزِ عمرے مشتاقی نظارہ نگہدارِ شینم

پنہاں دو دم بیکہ براہِ تو خموشی

چوں بوسے بزنگِ گلِ اظہارِ شینم

ہر چند خواستم کہ ترا مہرباں کنم

دستے براں کمزردہ ام تاروم زود

تا نفس گسسته نماید زیاد او

ہرگز نمی شود بر منرم عیبِ شمنان

کردم خیال قاصد و شکم کباب کرد

زنگینی است لازم بر سبزی نشاط

زنگینی سخن نبود خوبتر ز درد

در بحر شوق کشتی دل می کنم رواں

گر کار بر تو سخت گرفتم دلا بعشق

آن زلف و حال را کہ بیک چشم دیدم

اے عشق غم ترا شمی من کوہ کندیت

فرہادِ وقت خویشم و شیریں زباں کنم

دل را تہی زور و تو جاناں چہاں کنم

برود و آہ گرم نگاہے نمی کنی

تا کہ زباں بشوق تو عاجزیاں کنم

زیر ابر تیغ برق ترا در میاں کنم

سروش نمود و در کشتی ہائے چشم او
 آزر و گی برنگ گل تازہ خندہ زن
 از ہر غم تو گریہ شادی فزون ہیں
 کاسے ز چرخ نیست غور نیاز را
 سرتا بیائے حسرت دیدار گشتہ ام
 بہر شکفتگی نفس بلبلان بس است
 چوں قصہ فراق نشد از بیاں تمام
 ناقد روان جاں نبودن چو من کن

خود را چگونہ داخل و روی کشتاں کنم
 در حیرتم چه چارہ ز زخم زباں کنم
 سیلے ز کوہ صبر بدیں ساں و اں کنم
 پامال گرد خویش براں آستاں کنم
 دل را ز دیدن تو کجا شاداں کنم
 خواہم نسیم دورا زیں گلستاں کنم
 خاموشی گزیم و صد آستاں کنم
 جس گراں بہائے سخن رایگاں کنم

از فرط ضعف بسکہ چو راز نہاں شدم

من راز عشق را نتوانم نہاں کنم

جاں ہدم عزیز و چه پر دل گراں کنم
 رہے کسادہ سوئے تو گرد و تقین
 گوئی بباغ حسرت لعل تو بلبلم
 پراز گل بہار کنم دامن خزاں
 داغ فسر و گی خزاں گشتہ ام کہ با
 ابر عینم نگاہ کہ وارد تر شے
 ہمچوں زباں مرا بنود اعتبار دل

ہر دم ز دروغ سخن زین تازہ جاں کنم
 از بے نشانی تو طلب گرتاں کنم
 عمی بہر چہاں کہ بشور و فعاں کنم
 مانند غنچہ خندہ اگر یک ہاں کنم
 دیگر گلے شکفتہ دریں گلستاں کنم
 از قطرہ تشفی دریا کشتاں کنم
 نیاں کجا کہ محرم راز نہاں کنم

گر چوں شہرِ جہم ز دل پہ چونک تو
از صحبتِ گراں نگر افتم گراں چہ سرا
از راں براہِ شوق تو خواب گیاں کنم
زین شرم آبتش رنگِ بیاں کنم
فکرِ رسا بطبعِ رواں ہمغاں کنم

نے من سخن شناسم و نے نکتہ ور نے

خود را برائے عشق ہمیں تر جہاں کنم

بے اختیار مالہ و آہ و فغاں کنم
بر سوزِ داغِ ہجر تو صبر و شکستِ صیت
سامانِ فاش کردنِ رازِ نہاں کنم
خواہم کہ پردہ دارِ می از کتاں کنم
فریادِ ہا کہ بر درِ دیرِ مغان کنم
محو از خیالِ گلشن و ہم آتیاں کنم
گرے نیم کہ پیرِ می کارِ رواں کنم
آن سیرِ ہا کہ خارجِ کونِ مکاں کنم
افتم ز پائے و نازِ ترا سرگراں کنم
تا کے فغاں ز دردِ غمِ جاووں کنم
نظارہ بہارِ خوشِ این واں کنم
زین پس رواں ہمیشہ کیسے بیکجاں کنم

از شعرِ عشقِ سامعہ افروز می شوم

زین خوبتر چہ تحفہ ہر نکتہ واں کنم

آتش بسینہ دارم دود و آزاں کنم
 چرخ ستم شکار ز برتے کجا کند
 از نور داغ عشق تو تا بم جوڑہ
 ہر دم غم تو گر چہ فزوں ز فزوں شو
 صبرم ز دست رفت بیانا صحابیا
 زاہد اگر تو عاشق حور خیاں نہ
 مجنون فصل گل ز چہ بیکار ماندہ است
 مشت غبار من ز پئے رہبری است
 از من نماند گر چہ بجز مشت استخوان
 اخلاص عشق بہت ز اظہار لے نیاز

مکن شد کہ داغ دل بقیار عشق

مہربان زبان ملامت گراں کنم

از شرم عشق مہر ادب بردہاں کنم
 زنگ بہارِ وصل زیادم نہیرو
 تدبیر باز گفتن رازش ہمیں کہ من
 گناہیم کب عشق شناسد چو عار خود
 از دور باش نالہ آتش فشان خویش

ز آں سماں فلک زدہ آں سماں کنم
 زین ہر سرو آنچه من ناتواں کنم
 مانند آفتاب مسخر جہاں کنم
 شادم ازین کہ من نتوانم عیاں کنم
 تا گرم تر ز منع تو دل راغان کنم
 صد توبہ من ز دیدن رو بیاں کنم
 من کار ہا ز دیدن این کو دکاں کنم
 ز آوارگی ہزارا گر کارواں کنم
 در عشق تو گذارم و مغز استخوان کنم
 خود را چرا بزمہ ہمت کشاں کنم

با خویش چشم شوخ ترا ہنریاں کنم
 ہر دم کہ خو بچکاں بجدالی نغاں کنم
 لختے ز دل بگیرم و آنرا زباں کنم
 پیدا برائے خویش چہ نام و نشاں کنم
 برتے بیافتم کہ خس آشیایاں کنم

گم گشتہ بدت کسے کے فقدِ عبث
 نیز و عا کجا ہدف مدعا کجا
 گر چشم پارمی کند ادا و گروشنے
 جا تنگ گشتہ است بد و نکت ازاں
 از شرم سرگرافی ناز نزا کتشی

پاداش نشتے کہ بہد عشق ازستم
 جان ہسم فدائے آن صنم و ستاں کنم

تا از گداز عشق تو روشن بہاں کنم
 مست شراب عشق شو و شاد و درخش
 بگذشت موسم بہا روزان از سید
 گلچین باغ حسرت نظارہ ہم نیم
 پیری رسید خواہش عشق و نشاط بیت
 زین ہوش قیاحہ خطر ہاست و کس
 صدر خنہ کرد بر ہدف آرزو دل
 کارے ز چشم و گوش زبان و لم نشد
 در گرو راہ منزل مقصود گم شدت

شمع و ماغ سوز جہانے زباں کنم
 بند کہ گریہ نیز تبسم کناں کنم
 زین چشم اشکبار تماشہ بہاں کنم
 از سکہ پاس خاطر تے باغبان کنم
 رنگینی بہا رچیاں و زخاں کنم
 لطفے بمن کہ میکدہ دار الاہا کنم
 دست دعا خویش کہ تیر و کماں کنم
 در حیرت چہ شکوہ وضع جہاں کنم
 یارب چہ فکر غارت این کارواں کنم

اول زبانِ خوش بہفت آہستہ ام از نام او کہ خشک پیایے زبانِ کرم
خوش مصرعے چو نیت بدیوانِ باغِ عشق

آہے بزیر سایہ سرورِ رواں کرم
بیت از شمار شکوہ جو رخ چساں کرم
دائم کہ از کشاکش شوق وصال تو
اندرینہ می کرم چین کم زبانِ کرم
افتد بیت گرسر زلفِ دراز او
بگستہ عاقبت ز تن جو دوواں کرم
از دل چہ گوہر کیہ دریں سیماں کرم
از شہر ہوش تا بر پیر معاں برم
میںاے عیش ہر دو جہاں امناں کرم
این است گرو از شمس ساقی روزگار
دل خون در آرزوئے ارغواں کرم
سنگ نشان براہِ نوشد سخت جاہم
کے سنگِ راہِ وصل تو خوابے ان کرم
باشد چہ آتشے بدلم شعلہ زن کزاں
بر چرخ تیرہ فام گمانِ دُخاں کرم
در ہجر جوش داغِ ریزیم میرس
آخر شمار ویدہ گوہرِ فناں کرم
ہرگز گماں نبود کہ اسرارِ عشق را
رسوا انداشتہ بکسے در میاں کرم
بجبارگی بکارِ زبیاں گز کرم خوش است
جان و دلیکہ بر سر کارِ زبیاں کرم

روشن سوادِ حسنِ خطِ او دلم شود

در مکتب تو عشق اگر درس خواں کرم

وصف ترا کہ لذتِ کام و زبیاں کرم
خوش لقمہ بود کہ زیاد از وہاں کرم

در چشم آنکہ (گاہ) تو مہاں شوی دریا
 از شور خندہ لب شکر نشان او
 عمریت گر چه یار ز من جملہ غافل
 دار و بکار خویش ہماے خدنگ او
 در چشم شوق بس کہ نگہ خار گنبت
 شمع مرا و من تو چه گرم تفسلے
 قیمت نگر کہ دوست نگر وید و دو
 جان منی و دل شدہ دولت سہرا تو
 و انجیکہ چشم داشت دلم از مہی کنوں

رہنق فزائے دل شدہ نیزنگ ساز عشق

زین باغ دور زنگ بہار و خزاں کہم

از دور سجدہ ہم چون فلک ہر زمان کہم
 دل را تقییں ز وعدہ چہ خاطر نشان کہم
 عمر و بارہ وصل تو بخشا اگر مرا
 چوں منزل نخست طلب بہت بخوی
 از رشک نقش پایے چو پرداغ شد دلم
 آلودہ کے ز بوسہ من آن ستاں کہم
 آئینہ وصال تو تا کے کساں کہم
 پیرانہ سر چہ فخر ز بخت جواں کہم
 گم گشتہ ام کہ رہبری ساکاں کہم
 چنداں طیم کہ راہ تر ابے نشان کہم

در حیرتم چگونه شدایں در دوغ او
 بازار نماز گرم و منم تا جریاز
 تا گشته محبت خضر لب تو ام
 تیرستم سنگ شکیم نمی خورو
 رسوائے عالی تو چه پرسی کہ چون شوم
 گرم ملاک فہم رسائی معاظرں

راز ترا کہ من ز دل خود نہاں کنم
 سوادے سود حیت چه فکر زباں کنم
 سیر بہار زندگی جاوداں کنم
 بیاباںی بہا نہ پئے امتحاں کنم
 آئینہ رخ تو چرا رازواں کنم
 دانستہ خویش را نہ اگر بزباں کنم

خوں کردہ ام سینہ دل و در وہاں باں

زیں گوینہ عشق ہیں کہ چہ رنگین ہیاں کنم

محکم حصار گرچہ میں از استخواں کنم
 شیریں چہاں باں رطب کام جاں کنم
 یارب مباد ہجوئے از شیشہ جلوہ گر
 این است ترک تازی آں شہسواراگر
 امین نمی شوم ز شہینون شوش
 بر ہر نشان دست روم را ہجویر
 ترسم بجا عشق شود عقدہ و گر
 غمہاے عشق تشنہ جگر چشتم ز مند
 گرد آب سسزنا ز نغافل کنی مرا

لیکن مقام درد ترا مغز جاں کنم
 زخم تو چوں معائنہ و استخواں کنم
 چوں سنگ آتشے کہ ز مردم نہاں کنم
 بیروں ز دست صبر و تحمل عیاں کنم
 ہر چند دور میں نگہ دیدہ باں کنم
 زیں بار غنم اگر چہ قد خود کماں کنم
 دامان سعی را کہ گرہ بر میاں کنم
 آئے سبیل تا پئے امیں کارواں کنم
 چوں من کنارہ زیں گرم سگراں کنم

از آسماں کہ روئے آباں تسان کنم
 من ہم حرامم وانم و عقد رواں کنم
 ہر دم چو مستی ز دل خوچکاں کنم
 از درویش گراں تو کئے دل گراں کنم
 نامے بلند کاشن طفیل ز باں کنم
 این نا لہا زار ز درو گراں کنم
 ارشاد صاحب مست کہ درو زباں کنم

واندیے بمنزل مقصود بروہ ام
 خونم حلال و ختر زرمی کند از اں
 آلودہ از شراب نشد و امن بلم
 بار نشاط ہر دو جہاں از سرم فلکند
 زیں چشم و دل ہمہ نا کام ماندہ ام
 درو دل ست باعث تاثیر در سخن
 در مجلسے کہ گوش تراں شد زباں مہاش

از بس کہ تنگ تر ز وہانش دلم شد
 خوشتر ہمیں کہ عشق سخن ز اں ہاں کنم

گوش کن من بخوداں حرف شنیدن ہم
 از نگہ دام کنم باز رسیدن ہم
 باد در کوچہ زلف تو وزیدن ہم
 زنگ ز چہرہ امید پریدن ہم
 توبہ کردم کہ گر آہ کشیدن ہم
 دل خوں گشتہ خود را بہ طبعین ہم

ایک گفتی کہ منت روئے بدین ہم
 آہوئے چشم ترا کردل من صبر بود
 تا پریشاں نشود لہجے ہواداری من
 گر رسد ز اں گل خسار مرا لہجے وفا
 از دل جو رگشتم رنجہ شدی اسے ظالم
 کار سہل نبود رقص روانی ہمدم

۱۷: - عقد رواں - متعہ ۱۲ ۱۷ در مصراع اول غالباً حرف "من" مترکہ شدہ ع :-

زیں چشم و دل کہ من "ہمنا کام ماندہ ام -

دست شوقت کہ مریرا دلداد کارا است
 آنچه گفتم تو ای دل نشینیدی ہرگز
 آبرویم ہمہ بر باد و دہ طفل سترنگ
 گو بیالاسے بخون دل من پنجہ نوش

گر جنوں ہست مرا سینہ دریدن نہ ہم
 ہر او کیہ ترا ہست رسیدن نہ ہم
 جیلہ سازم و ہر سوے دویدن نہ ہم
 پشت آں دست نگار منیش گزیدن نہ ہم

آبرو ہم چو ہلاش چو کند ایماے

بر جگر عشق ترا نعل بریدن ہم

وانشد دل بجز از عشق او تا بودہ ایم
 در زمانائے بہار حسرت دل بودہ ایم
 چوں کہ زیں شرم ستر تا پریق آلودہ ایم
 راز دار خاموشی در گفتگو ہا بودہ ایم
 رائگاں در عشق جانان نیست مشق لابی
 قلب ہست بلے در عشق او در کار نیست
 چشم خواب وصل دیدے نیت گرجت سیاہ
 ناسرا بسیار از دازمانیاز بیشتر
 جوش ز دمون شکر خند و شکر آبی ماند

قتل بجز در انباشت عاقبت بکشودہ ایم
 بلبل رنگیں گل بہر نعمتہ نسرو دہ ایم
 عقدہ از کار آں بند قبا بکشودہ ایم
 حرف ما سربستہ باشد گوزبان بکشودہ ایم
 کم زتن چندا کہ برجاں خود فرو دہ ایم
 از بر آرام چون ل با پیش آسودہ ایم
 چوں نگاہ بار بار ہیشا خواب لو دہ ایم
 ناز بر خود می کنیم و عاشق زمودہ ایم
 بادبان از مکہ آنازہ چوں بنمودہ ایم

۱۱۔ کم زتن چنداں برجاں خویش را از فرو دہ ایم" باندینا کہ وزن مستقیم شود۔ ۱۲۔

۱۲۔ چشم خواب دل دیدے نیت گرجت سیاہ" باید۔ ۱۳۔

کے تو اس شستن بعد خم بادہ اور یا کٹا
 مشت خاک یا پریشاں شد و لے ضائع شد
 زنبہ نقیش قدم حاصل نشد قسمت میں
 شوق دیدارش چه خوابے اختی خواہد بود
 خون صد حسرت بدل حل شد بہار باگر
 از جبین خود کہ مہر سجدہ تسلیم شد
 این غزل را پایہ مدہم سر عرش بریا
 اقبال مر با تاکید منظر بود عشق

دامن زہد کہ زگر و ریا آسودہ ایم
 گردہستی را از میں بینہ ہا بزودہ ایم
 گرچہ عمرے بردش در سجدہ فرودیم
 دیدہ آئینہ کشتیم و گے نغزودہ ایم
 کیمیا ساز خزانیم و طلا اندودہ ایم
 صندلے از بہر درد خود سیر ہا سوادیم
 زانکہ از فکر ساہفت آسماں ہمودیم
 ورنہ بزقانون خود ما این غزل فرودیم

اقبال امر منظر از ادب بالاتراست

این غزل البتہ باید گفت ما فرمودہ ایم

فرصت زرد و کو کہ زخم سربنگ ہم
 اے از تلون تو چین حال زار من
 اے گل زمین کوئے تو دارا قرار من
 بروعدہ تو بود چو دار و مدار من
 تسکین نیافت ہیج دل بیقرار من
 باغ و بہار ساز دل و اغدار من

گنجانے ندائو لغیم عیش تنگ ہم
 تار و زحشر زنگ ریز و بہار من
 ممکن بعد عذاب نباشد قرار من
 کس را نماند ہیج دگر اعتبار من
 تا سمرہ رانہ دیدیم چشم از غبار من
 نقشے است بر مراد دل من نگار من

۱۵ - یہ حضرت مہر جان جان (اقبال) نے نہیں کہتے البتہ یہ قیاس کیا جا سکتا ہے کہ غلام رسول خان نواب کرنول "کے دیوان" نمودی نظر کیا
 جو بعد کو چند دہائی دور میں یہاں ملازم ہو گئے تھے (گلزار آصفیہ (۲۲۵) عمیرانی)

موجے ز بحرِ حرم و جوشِ کارِ من
 شب ہا ز بس نمودن ہجرِ یارِ من
 از دورِ من آئینہ انتظارِ من
 مشکل اگر طلب کندم گلعدا رِ من
 دل را نمود خون وین تنگیارِ من
 در دستِ عشق او چو بود آستینارِ من

جرمن خود سپر آنکند ناز یارِ من

از عشقِ اوست این ہمہ گرفتارِ من

آخر چہ پرسی از من و از روزگارِ من
 بر عمرِ خویش ناز کند مرگ انتظار
 از بہرِ من چنانکہ تو ہستی بکارِ خویش
 رفتم ز خویشین کہ سفر در وطن کنم
 ہرگز خیال غیرِ بخاطرِ نیرسد
 زین چشمِ اشکیار و ز سرِ یادِ خویشکار
 رنگِ طپیدنم چہ قیامت بہارِ دشت
 آزرده از تو بستم ای یارِ ز بہار
 مانند سایہ زون تو انم جدا شدن

جز من ولے کسے نقد در کنارِ من
 روز شمار کے برسد در شمارِ من
 می بیندم نجویش چہ نزدیک یارِ من
 چوں راہِ من ادب بود و نیرِ من
 از غنچہ نگر کہ کند گل بہارِ من
 تدبیر و عقل بسیج نیاید بکارِ من

بجد چو وعدہ تو بود انتظارِ من
 عسارتِ زندگی مستعارِ من
 من نیز ہم برائے تو باشم بکارِ من
 جز من مباد و بیج مرا یادِ کارِ من
 نالم ہمیں کہ با ز نگر و دید یارِ من
 مشکل بہ بزمِ عیش تو گردید یارِ من
 چوں بگل بیادگر شد غبارِ من
 ز بہارِ خوردن تو بود ز بہارِ من
 باشد غمانِ من بکفِ شہسوارِ من

حُسنِ معانی است دریں پرودہ جلوہ گر آئینہ بیان سخن آبدارِ من

اے عشقِ فخرِ حسرتِ جاوید گشتہ ام

ممنون پرستے نشد احوال زارِ من

دیگر کجا قرار بگیرد غبارِ من

از من کنار گیر و بیاد کنارِ من

بشکست چشم او بنگاہے خارِ من

از پس قتا و با چو تو خود کام کارِ من

ضعفم گرفت عاقبت کارِ بارِ من

پنہاں ترا از نہاں تو میں نیکارِ من

امید برداشت مگر شعلہ کارِ من

خوش جلوہ نمود و نہاں شد شرارِ من

گاہے نشد بغیر تو نقشے دو چارِ من

رنگِ خانانہ بدست نگارِ من

چوں گرد باد شوق تو باشد حصارِ من

با قربِ معنوی چه بود بعدِ ظاہری

عمریت گر چہ پست مئے ہوشِ بودہ ام

جز خواہش تو مطلبِ بگر مرا نبود

چنداں بسکتندم کہ برتم ز خاطرش

تراں شریکین نگاہ مکن نالہ نارسا

تا عشقِ آبیاری بند کشتِ دل نسبت

از داغِ فرقتش چہ بہار است جلوہ گر

اے ساوہ رو بائینہ ششس جہتِ قسم

ہر دم ز خونِ پاکِ شہیداں چو شہیدش

در حیرتم کہ عشقِ رہا چوں نمی شود

از قیدِ لفظِ فکر ت معنیِ شکارِ من

کے از دل تو دور بگرد غبارِ من

زیں پس شکرستہ و پائے نگارِ من

آئینہ ایت پر ز صفا انتظارِ من

دارم سرِ نظارہ گلزارِ تازہ

در دشتِ غم اگر چه غریبے قناده ام
از غفلت آرید ام من آفتے چه خوش بو
روپوش بسکه گشته ام از چشم پوشین
شد انبیا زخون ز نثار درو عفتیق
امید استوار من عهد هست او
فرست نشد که شکوه ز کم فرصتی کنم
ز حمت و دہ خزاں نشود نخل آتشین
در سیزم کہ گرفتار دوزخم

یار ب چه بے صدا شده کوه و قارین
چشمے برا و حلقہ چشم و کنار من
یک رنگ بوده اند خزان و بہار من
گرد لبش کنید دل و اعدا ر من
بر خود گذاشتند سرا سردار من
بیکار میں کہ می گذر و روزگار من
آقناده در بہار ہمہ برگ و بار من
از یاد من بروں نرو و گلخدا ر من

در عرض آرزو حکم عشق کوہتی

باشد شود قبول کیے از ہزار من

آویزہ گوش دل و جاں شعر من
اے جلوہ گہت باغ خیالات جہانے
سودائے سر زلف تو پای بند و وام است
ز نبیاں کہ شدم گرم بکارش عجب عینیت
نظارہ کند غیرت صد باغ و بہاراں
کس لالہ بایں رنگت پیت کہ ہرم
بمہرئی آسمان ہمان ست کہ بودہ است

کز بحر غم عشق تو خیزد گہر من
چوں بر سر راہ تو بنقید گذر من
این است بلائیکہ تشد و از سر من
کز فیض و عایح چماندا اثر من
سرور گل ناز و ادا بار و در من
دراغ تو خورد آبے خون جگر من
این طرفہ بود داغ بہر دم و گر من

اے قاصدِ لسوزِ دریاں بارگہ ناز
شیریں نکند تلخی دشتنام دہانت
شو بیخبر و باز رسانتش خبرِ من
بے چاشنی بودن شیر و شکرِ من
بیابانی شوق است کنواں بالِ پرِ من

نازم ز سخن عشق ریدت بدستم

میراثِ گرانمایہ جد و پدرِ من

ہر سوز و آں شوخ و نشید بزمین
با این ہمہ وارنگی از جائے نغم
فریاد ز آوارگی در بدرِ من
گوئی کہ مقام است بمنزل سفرِ من
بگرفت بزر شوق گلے بالِ پرِ من
بر کم ہما ز شعلہ شرر خوش ثمرِ من
اے وادل کم گشتہ روشن کبرِ من
از شک و آئینہ بیاید شررِ من
یتیمت نتواند بکند قطع سرِ من
جز من کہ بود آنکہ فتد از نظرِ من
تا گوش گئی قصہ بس مختصرِ من
طوفانِ سلامت ز محیطِ خطرِ من

غواصی فکر تو درین عشق خیال است

دیباے پراز آب کبر شد بزمِ من

چاہ ذقنِ اوست بہر رہ گزین
 آن تیش خاموش لبِ لعل چیاں شد
 از نیم نگاہے نکتادی گرو دل
 در عشق ندانم کہ چه گفتند و شنیدند
 و شواری رہ رامت منزل نشام
 در باغ و فائے تو برو مند شجریت
 و لعیند بود و ام کہ بے سرو پانی
 چاکے نبود در حق دیدہ حسیراں
 بروست ہوائے تو با وجے کہ ملک شد
 زان پیش کہ اوست مئے ہوش بگرد

ہم را ہزن ہوش عصا نظر من
 خون مژہ سوز دل و داغ جگر من
 برستہ تشد آرزوے این فقر من
 باید لبِ خاموش بے گوش کر من
 بیروں شدن از خویش چو با سفر من
 جز بار دل خویش چہ باشد ثمر من
 در بستہ نباشد قفس بال پر من
 آوارہ چیاں دل شد مرغ نظر من
 شرمندہ پرواز بہال و گر من
 ناگاہ کسے کاش رساند خبر من

پچیدہ بود عشق رو قطع تعلق

کو را ہزنے تا بشود را ہیر من

اے وادرو دیوار بود پرہ درکن
 دل تنگی بس بیشتر از بیشتر من
 زیں آب براں قاک بقید گزین
 ناز و سپرداری داغ جگر من
 در دامن محتر سر پائے سفر من

تا عشوہ مزرگان تو شد رختہ گزین
 دریا و دہان تو نیاید ب نظر سیح
 دریل شکم چو خے در سر کوشین
 گریغ کش زخم جوائے تو شد دل
 کے می شکند شک ملامت برہ توفیق

عمریت غم سر که گرفتت سرخویش
 از با و حوادث خبرش نیت که دارد
 افسرده اگر هست چه غم تا یه دانی
 از چشم تو مردم چو ز خود بیخبر اند
 عشقش چه اثر داد و زبان سخنم را
 آن شعله من باشد و این شد شرمین
 خورشید قیامت بگرد عشق زهر سو

از شوخی آن جلوه پریشان نظر من

لے چشم سیاه تو چراغ نظر من
 تا چند مستی نکند ساغر دینا
 بنگر که رخ خوب تو دیدن نتوانم
 هرگز نرسد با همه جہدے کہ نمودم
 و ایم بتما شائے گلستان خلیل است
 باشد اثر گریه شوق گل پرواز
 سرگشته دور فلک شعبده بازم
 از جوش بهار بس بون کنارش
 دارند بختم چو سیاه ہی ز شب وصل
 از رد قبول دو جہاں کار ندارم
 پیچیدہ ترا ز زلف تو دو دگر من
 از ناله شکستہ دلان بخش من
 چوں دست ز پام نفتا بند نظر من
 بر پائے چویم تو رخ همچو زر من
 از داغ جفائے تو دل دیدہ در من
 گرسبز و گرسرخ بود بال پر من
 آغاز سے و انجام نداد سفسر من
 آئینہ گلزار شد آن عوش و بر من
 از اول شام است نمایاں سحر من
 آخر چه کنم عشق تو باشد مہر من

اے عشقِ تشنابہ شوقِ بنولیم
قرطاس و قلم سوزِ برآمدِ سرین

بگذر ز سرم چند شوی در دسریں
مانند چراغیکه بسوزند ز آتش
اے گریه خوں دستِ بدار از کمرین
شمعِ ره شوق تو بود چشمِ ترین
نازم که نه خود میں شدہ چشمِ گہرین
جز من نبود، یسح کسے را ہرین
یک نگھی آئینہ ز شام و سحرین
ہر خندہ نکہ سخت بزخمِ جگرین
آئینہ دے کو کہ بدانند سرین
پس تر بقدر ہر قدم پیشترین
گرد و خبرین بر او نامہ برین
اے کاش بنودے سرین زیرین

گزنامہ دل برودتا بجای عشق

از بال و پرایں مژہ مرغِ نظریں

رختِ سفر آفتابِ ز عمرے بدرین
از بخیر بہائے خودش گشت خردار
گردابِ صفت گردِ سرین سفرین
پرسید کسے از دل من تا خبرین
وامانِ نظر تر نکند چشمِ ترین
از پر تو رویش چو گہر یافت صفائے

چشم تو کہ ز ہر شہنشاہ شکر من
 زین نقش قدم راہ ز برگ سفر من
 در دست شکست ہمانا خلف من
 زان معدن الطاف سوال دگر من
 یارب چه مبارک قدم آمد سفر من
 نشید کسے گاہ صغیر و گر من
 دل بہت وزباں ہدم باکید گر من
 آتش بدل ننگ زو آب بر گہر من

در کام عدو قند لب ز ہر زریز
 آسودہ روم بے سرو ساماں کہ پود
 بر گشتہم آخر شکند نخوت و نازش
 گوہر کیف تازہ جواب است بہر دم
 مگر شتہ چو گردانم و راہم نہ بسزند
 یکتا کہ زین آب نماید دل مردم
 یک یار موافق نتوان یافت بعالم
 در خاطر او نقش بر کاشی است

باشند دو جہاں یک ورق و قمر سرش
 عشق است ہمیں گر سخن مختصر من

بدل جمعی خیالات پریشاں متیوں کروں
 بصر کے عدم چندیں گلستاں متیوں کروں
 رواں جوہر ازین دریاغ حرا متیوں کروں
 شرر از اشک شکرگان اپنیساں متیوں کروں
 ازین بے سرو پا را چہاں متیوں کروں
 گل مقصود دل را نیز خنداں متیوں کروں
 ستمہائے کہ در یاد اثر ہجراں متیوں کروں

گرہ باز لقا و چون شتہ جاں متیوں کروں
 ز پیدائش عالم را چو پہاں متیوں کروں
 بدیباے شکرک بدل گل مقصود متیوں
 زین در شوق آہوے بند شکر ترا دیدہ
 نظر زنجیر دل در گوشہ چشم تو زندانش
 پریشاں روزگار شمشیر گزند ترا منظور
 نواز شہائے و نسل و بکارم دل نمود آخر

براہ دیر و مسجد می ہند و پوانہ ام سنگے
 نشد ممکن کہ مہر داغ از ویک لحظہ بروارم
 ازیں چوں آفتتہ بابت پرتان متیواں کردن
 وگرنہ از تنورِ دل چو پختن فاس متیواں کردن
 ہمیشہ عشقِ حشمتِ نیت چوں بی پوہ جہانم
 چرا خوفِ نظر از چشمِ قرباں متیواں کردن

بزن تیریکہ در سوزنہ پہاں متیواں کردن
 بفریاد و فغانِ لاپریشاں متیواں کردن
 جنوں بند نقابِ باز خنداں متیواں کردن
 بباغِ سینہ پر داغِ چشمِ خونخشاں ریزد
 نماید گریہ مانیز گر نیز نک تا تیرے
 تا شائے نمی بند کہ از برقِ جمالِ او
 سوار شئی دل شو چہ تری فی امانِ اللہ
 عزیزاں گر و غم رفتن ز دل ممکن با شادہ
 ولازیں شکوہ پیدا و فریادِ جفا بگذر
 نہ بند روشنی گر مشعلِ پرودا آہِ ما
 ز آہِ گرم ما سوزد دل خوداں تینکانر
 برو صد پرودہ از زخمِ نمایاں متیواں کردن
 ازیں صرصر جنوں آبا و ویراں متیواں کردن
 چہ در ہا و از یک خاکِ گریباں متیواں کردن
 شتر ہا یککہ از شبنم بہ بستاں متیواں کردن
 گلِ صد کام در دامنِ حرماں متیواں کردن
 میانِ پرودہ ہائیں چشمِ عریاں متیواں کردن
 ز موجِ نوز ہر دم سیرِ طوفاں متیواں کردن
 رواں ز دیدہ ہار یک بیاباں متیواں کردن
 پیشماں گر شوی اورا پیشماں متیواں کردن
 چہ خشمش سیر از شہائے ہجر اں متیواں کردن
 بلے ایں شعلہ اورنگِ پہاں متیواں کردن

بر قصد زہرہ برگردون ملک و روجد می آید

سرودے عشق اگر در زرم متاں متیواں کردن